

Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

Rīgā

2020.gada 4.novembrī Nr. 6-8/142

**Latvijas Republikas
Ģenerālprokuratūrai**
gen@lrp.gov.lv

Tieslietu ministrijai
tm.kanceleja@tm.gov.lv

Par personas cilvēktiesību aizsardzības mehānisma efektivitāti kriminālprocesa nodošanas gadījumā

[1] Tiesībsargs pārbaudes lietas ietvaros Nr.2017-10-4AA atbilstoši cilvēktiesību standartiem analizēja personām pieejamo cilvēktiesību aizsardzības mehānisma efektivitāti attiecībā īpašumtiesību ilgstošu ierobežojumu, kas noteikts starptautiskās sadarbības ietvaros pārsūtītā kriminālprocesā.

Pārbaudes lietas ietvaros konstatēts, ka divām D Republikas pilsonēm personai A un personai B kriminālprocesa Nr. [...] ietvaros 2013.gada 23.augustā uzlikts arests mantai – dzīvokļiem pagastā C. 2015.gada 15.jūnijā Ģenerālprokuratūra kriminālprocesu Nr.[...] starptautiskās sadarbības ietvaros nodeva tālākai izmeklēšanai D Republikai. Mantas arests Latvijā vēl aizvien ir spēkā un ir balstīts uz Latvijas amatpersonu pieņemtu lēmumu pirmstiesas procesā un pamatots ar Latvijas Kriminālprocesa likuma normām, lai gan pagājuši jau septiņi gadi.

[2] Pārbaudes lietas ietvaros tika konstatēts, ka Latvijas normatīvais regulējums pēc būtības personas tiesību ierobežojumiem ir paredzējis augstāku cilvēktiesību standartu, proti, pirmstiesas procesā noteicis konkrētus termiņus pamattiesību ierobežojumam (*Kriminālprocesa likuma 389.pants*), savukārt D Republikā, kura pārņēmusi kriminālprocesa tālāku izmeklēšanu, pirmstiesas procesā cilvēktiesību standarts ir zemāks un konkrēti termiņi nav paredzēti.

Analizējot jautājumu, vai Latvijas institūcijām būtu jāveic pasākumi aresta atcelšanai starptautiskās sadarbības ietvaros pārsūtītā kriminālprocesā, balstoties tikai uz Kriminālprocesa likuma 389.panta ietvertā termiņa iestāšanos, tika secināts, ka šādai rīcībai nav tiesiska pamata, jo saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 741.panta pirmo daļu kriminālprocesa nodošana paredz tā apturēšanu Latvijā un turpināšanu ārvalstī, un tādējādi saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 746.pantu Latvijas iestādēm nav tiesību veikt procesuālās darbības attiecīgajā lietā, kā arī lemt jautājumu par mantas aresta atcelšanu pēc būtības. Turklāt Kriminālprocesa likuma 389.panta trešajā daļā paredz, ka “*šā panta pirmajā vai (1.¹) daļā minētie termiņi tiek apturēti, ja tiek apturēts kriminālprocess.*” Tādējādi personai, kuras tiesības ir aizskartas pārsūtītajā kriminālprocesā, pastāv iespēja vērsties attiecīgajā valstī pie procesa virzītāja savu tiesību aizsardzībai.

[3] Papildus pārbaudes lietas ietvaros tika secināts, ka likumdevējs, veicot grozījumus Kriminālprocesa likumā 2018.gadā, likumprojekta pieņemšanas gaitā ir analizējis jautājumus, kas attiecas uz personas tiesību ierobežošanas termiņiem starptautiskās sadarbības ietvaros, tostarp attiecībā uz mantas aresta termiņiem¹, ja tiek izpildīts ārvalsts lūgums. Priekšlikums par Kriminālprocesa likuma 863.panta otrajā daļā attiecībā uz arestētās mantas glabāšanu paredzēt ievērot Kriminālprocesa likuma 389.pantā noteiktos termiņus netika atbalstīts. Savukārt Kriminālprocesa likuma 873.un 871.pantā izdarītajos grozījumos skaidri noteikts, ka Kriminālprocesa likuma 389.pantā paredzētais termiņš attiecībā uz noteiktajiem ierobežojumiem starptautiskās sadarbības ietvaros ir jāņem vērā.

[4] Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir secinājusi, ka principā aresta uzlikšanu mantai kā tādu nevar kritizēt, it īpaši ņemot vērā rīcības brīvību, kas paredzēta Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas Pirmā protokola 1.panta otrajā daļā. Tomēr tas rada personai nepamatota apgrūtinājuma iespēju rīkoties ar savu īpašumu, un attiecīgi tam būtu jāsniedz noteiktas procesuālās garantijas, lai nodrošinātu, ka sistēmas darbība un tās ietekme uz pieteikuma iesniedzēja īpašuma tiesībām nav patvaļīga un neparedzama.²

Nav šaubu, ka katrai valstij ir tiesības normatīvajā regulējumā paredzēt tādus termiņus, kādus tā uzskata par atbilstošiem vispārīgiem starptautiskiem principiem, aizsargājot sabiedrības intereses. Tomēr konkrētajā situācijā tiesībsargs bez ievērtības nevar atstāt faktu, ka Latvijas atbildīgās institūcijas kriminālprocesu nodevušas D Republikai, ar kuru Latvija nav noslēgusi līgumu par krimināltiesisko sadarbību, kā arī konkrētajā valstī ir vērojamas atšķirības ne tikai procesuālo tiesību un pienākumu normu kopumā, bet personām ir ierobežotas iespējas aizsargāt savas cilvēktiesības, kas izriet no Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas, jo konkrētā valsts nav ratificējusi šo konvenciju.

[5] Jānorāda, ka gan Latvija, gan D Republika³ ir apņēmušās ievērot Konvencijā par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas, novēršanas, meklēšanas, izņemšanas un konfiskācijas ietvertās garantijas. Minētās konvencijas 5.pants paredz, ka ieinteresētajām personām, kuru īpašumtiesības var tikt aizskartas, veicot 2. un 3.pantā minētos pasākumus, ir jānodrošina efektīva tiesību juridiskā aizsardzība. Turklāt norādāms, ka gan minētā konvencija, gan citi Latvijai kā Eiropas Savienības dalībvalstij saistošie starptautiskie dokumenti⁴ jebkurus pasākumus definē kā pagaidu pasākumus.

Nav šaubu, ka ikvienā kriminālprocesā, tostarp starptautiskās sadarbības ietvaros, izmantojot jebkuru no sadarbības veidiem, ir būtiski panākt maksimāli efektīvu kriminālprocesuālo attiecību noregulējumu, tomēr, tiesībsarga ieskatā, šāds noregulējums nevar tikt panākts, saglabājot pamattiesību ierobežojumu nesamērīgi ilgi (pēc būtības neterminēti, konkrētajā lietā jau septiņus gadus), bez attiecīga pamatojuma. Pēc būtības, nosakot pamattiesību ierobežojumu, Latvija konkrētajā situācijā ir uzskatāma gan par lēmuma izdevēja valsti, gan par izpildes valsti, kas nozīmē, ka atbilstoši starptautiskajām tiesību normām⁵ personai būtu jābūt pieejamiem efektīviem tiesību aizsardzības līdzekļiem valstī, kura lēmumu pieņēmusi.

Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūrā ir uzsvērts, ka īpašuma tiesību ierobežojumam jābūt noteiktam vienīgi saskaņā ar likumu. No likumības principa izriet pienākums, ka šīm normām, kas pamato tiesību ierobežojumu, jābūt pieejamām, precīzām un paredzamām to piemērošanā. Tiesībsarga ieskatā, pārbaudes lietā iegūtā un analizētā informācija izgaismo nepilnības normatīvajā regulējumā, kas rada situāciju, kas personai, kuras pamattiesību ierobežojums ir noteikts Latvijā un balstīts uz Latvijas Kriminālprocesa likuma normām, pēc

¹ Priekšlikumi grozījumiem likumprojektā „Grozījumi Kriminālprocesa likumā (Nr.1118/Lp12) otrajam lasījumam. <http://titania.saeima.lv/LIVS12/SaeimaLIVS12.nsf/0/9170296C3968C4DFC225826A002D52AC?OpenDocument>

² Eiropas Cilvēktiesību tiesas 22.01.2009. spriedums lietā *Boržonovs pret Krieviju*, pieteikums Nr.18274/04, §60, <http://hudoc.echr.coe.int/eng/?i=001-90804>

³ D Republika Konvencijas par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas, novēršanas, meklēšanas, izņemšanas un konfiskāciju parakstījusi 2014.gadā.

⁴ Piem., Padomes pamatlēmums 2003/577/TI (2003. gada 22. jūlijs) par to, kā Eiropas Savienībā izpilda īpašuma vai pierādījumu iesaldēšanas rīkojumus 6.pants <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX%3A32003F0577>

⁵ Turpat 11.pants.

procesa nodošanas ārvalstij, neparedz efektīvu tiesību aizsardzības mehānismu. Turklāt arī ilgtermiņā nav noteikts Latvijas institūciju pienākums saņemt ārvalsts kompetento institūciju apliecinājumu par piemērotā ierobežojuma turpmāku piemērošanas nepieciešamību vai atcelšanu, kas balstīts uz ārvalsts procesuālā kārtībā pieņemtu lēmumu. Šādas rīcības rezultātā var tikt nesamērīgi ilgi ierobežotas personas cilvēktiesības tikai un vienīgi uz Latvijas institūciju lēmuma pamata, neparedzot efektīvu tiesību aizsardzības iespēju valstī, kurā šāds ierobežojums noteikts.

[6] Tiesībsargs uzskata, ka atbilstoši cilvēktiesību standartam efektīvs tiesību aizsardzības nodrošinājums ir atkarīgs no visa kopējā uzraudzības mehānisma un tā darbības, turklāt Latvijas Ģenerālprokuratūrai ir būtiska loma likumības uzraudzīšanā arī starptautiskās sadarbības ietvaros. Ievērojot minēto, aicinu Ģenerālprokuratūru veikt pasākumus, lai pārliecinātos par personām kriminālprocesā Nr. [...] pamattiesību ierobežojuma saglabāšanas vai atcelšanas nepieciešamību, starptautiskās sadarbības ietvaros vēršoties pie atbildīgās ārvalsts institūcijas.

Papildu lūdzam sniegt viedokli gan Ģenerālprokuratūrai, gan Tieslietu ministrijai par normatīvā regulējuma nepilnībām, ko tiesībsargs saskatīja kriminālprocesa nodošanas gadījumā ārvalstij, ar kuru Latvija nav parakstījusi krimināltiesiskās sadarbības līgumu un kuru nav Eiropas Savienības dalībvalsts, norādot, vai būtu pilnveidojams normatīvais regulējums ar mērķi panākt augstāku cilvēktiesību ievērošanas standartu šādās situācijās.

Par pieņemtajiem lēmumiem, kā arī institūciju viedokļiem lūdzam informēt tiesībsargu līdz **š. g. 4.decembrim**.

Ar cieņu
tiesībsargs

Juris Jansons

Šis dokuments ir parakstīts ar drošu elektronisko parakstu un satur laika zīmogu